

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“
в професионално направление 2.1. Филология, научна специалност
„Български език“,
съгласно обява в "Държавен вестник", бр. 36 от 03.05.2019 г.

Кандидат по конкурса: Йоанна Христова Кирилова от Секцията за
етнолингвистика при ИБЕ към БАН

Автор на становището (член на НЖ): Лучия Стефанова Антонова-
Василева – проф. д-р в Секция за българска диалектология и
лингвистична география при ИБЕ към БАН

Кандидатката за академична длъжност „доцент“ Йоана Кирилова е завършила българска филология в СУ „Климент Охридски“, работи в Института за български език от 1995 г., защитила е дисертация за придобиване на научна и образователна степен „доктор“ през 2004 г., от 2011 г. е главен асистент в Секцията по етнолингвистика. Участвала е в работата на 11 научни и образователни проекта, от които 3 международни. Й. Кирилова представя за участие в конкурса общо 32 публикации, от които 1 монография, 1 публикувана монография по темата на защитена дисертация за научна и образователна степен „доктор“, 1 съавторство в колективна библиография, 2 студии, 27 статии, 18 участия в научни форуми след заемането на длъжността „главен асистент“. Й. Кирилова участва като съавтор и в колективна монография, депозирана в НАЦИД, както и в съставителство на сборник. Изследванията, публикувани от Й. Кирилова, имат 32 регистрирани цитирания.

От прегледа на професионалната биография личи, че Й. Кирилова е придобила необходимият опит в научноизследователската работа. Представените за участие в конкурса трудове съответстват и дори надвишават по количествени показатели изискванията, приети според закона за академичния растеж от БАН и от Института за български език.

Първото научно достойнство, което трябва да се отбележи за публикациите на авторката, е присъствието на обширни библиографски обзори. Това представя компетентността на авторката по изследваната от нея сравнително по-нова област на лингвистиката. Трудът, който служи като хабилизационен, *Представата за ума в българската езикова картина за света*. София, 2017, 201 с., също

съдържа обстоен преглед на библиографията за понятието концепт – основно за етнолингвистичните изследвания. Това позволява на авторката да направи собствени обосновани наблюдения и изводи за неговата същност и структура. На базата на лексикографски източници, изследване на диалектен материал и на материал от Тихонравовия дамаскин, в труда се прави не само синхронен, но и диахронен анализ на основните признаци на концепта *ум* в езиковата картина на света, според отражението ѝ в лексикални и фразеологични единици на българския език. Принос на Й. Кирилова е включването на паремииите като обект на наблюдение при определянето на различните характеристики на концепта. Нейните наблюдения над провербиалните концепти от своя страна ѝ позволяват да направи приноси към културноантропологичната характеристика на света на българите в този труд, както и в други публикации (срв. № 1, 5, 6, 9, 7, 20, 22, 24 от библиографията). Специфичен подход е използването на таблици за онагледяване на наблюденията на метафорите за *ума* в съпоставка с метафорите за концепта *сърце*, изследвани от нея в предишни публикации. По данни от *Българския асоциативен речник* се прави опит да се възстанови „чувственият“ образ, с който концептът *ум* битува в наивното съзнание на съвременния българин. В заключението са формулирани изводи, отнасящи се до диференциацията на функциите на *ума* като квазиорган. Концептът *ум* се определя като принадлежащ към групата на развиващите се концепти, като за доказателство се привеждат новопоявили се метафори. Това е важно наблюдение, което може да бъде разширено в бъдеще и върху други концепти.

В този труд, както и в другите публикации, представени за участие в конкурса, приносите на авторката са ориентирани към следните области: когнитивна лингвистика – застъпено в научните публикации, свързани с концепта *ум*, концепта *сърце* (вж. № 5 *Концептът сърце според българските пословици и поговорки* и др.). Като прототипичен за концепта *сърце* се извежда признакът '*център, средоточие на жизнените функции на човека*'. Формулира се правилният извод, че паремииите не означават пряко физиологични процеси и анатомични органи, а са започнали да се възприемат метафорично – като свързани с емоциите и чувствата на човека. В други представени за конкурса изследвания се проучва концептът *приятел (другар)*, като се анализира защо лексемата *другар* е отстъпила в ролята си на репрезентант в паремииите. Анализират се и основните характеристики на концепта *старост* (24. *Старостта като последен етап от житейския път на човека*). Като се има предвид разбирането

за поликонцептуалната природа на езиковите реализации (лексеми, фразеологизми, пословици и поговорки), се разкрива специфичната за традиционния българин взаимовръзка между отделни концепти (*ум, реч, жена, приятел, старост, щастие, нещастие*) в провербиалния фрагмент от българската езикова картина на света (23, 29, 30, 32). Формулира се постановката, че паремите репрезентират едновременно няколко когнитивни единици от различни равнища, т.е. могат да експлицират различни метафори или метафорични модели (1, 7, 9, 11, 20, 25). Освен това се разглежда и връзката на лексемите, назоваващи конкретни концепти, със съпровождащите ги езикови единици при участието им в устойчиви съчетания, откъдето следват и оригинални наблюдения напр. за категорията *начин на глаголното действие* при когнитивната метафора и реализиращите я когнитивни модели (1, 7, 8, 10, 18, 25).

Както вече бе посочено, авторката развива собствена методология за проследяване на изследваните явления в диахрония, която се прилага при проучването на концептите *ум, сърце, приятел* и др. Тя се стреми да представи детайлно спецификата на диференциацията на функциите, които българинът приписва на тези основни, както за човешкото физическо битие, така и за менталното възприемане и преосмисляне на света концепти. Като цяло този подход е продуктивен и той трябва да се задълбочи в бъдещи изследвания. В представените тук публикации, по мое мнение, някои от направените наблюдения може да се прецизират в бъдеще. Така например, според мен, разграничението на паремите, съдържащи концептите *сърце* и *душа*, по реализация на модела „доближава човека до бога“ в метафората, заслужава по-подробно изследване и прецизиране, защото според християнската концепция бог се възприема не само с душата, но и със сърцето (срв. 10. *Онтологични метафори, концептуализиращи душата като ценност в българските паремии (в съпоставка с концептите ум и сърце)* и др. публикации). Евентуалното провеждане на бъдещи изследвания в тази насока може да обогати приносите на авторката за разкриване на етнолингвистичната картина на света на българина, като значението на постигнатото, в представените тук публикации, ни най-малко не трябва да се подценява.

Й. Кирилова има приноси и в областта на диалектологията, свързани с проучвания на пастирската терминология, на названията на растението *глухарче* в български език в съпоставка със славянските езици, на трудове с библиографска насоченост. Приносите в публикациите в областта на етнолингвистиката и диалектологията

може да се използват не само в съответните научни области, но и в процеса на обучението по български език, заради богатия материал от езикова и социокултурна информация, която предоставят.

В заключение може да се обобщи, че трудовете, които кандидатката предоставя за участие в конкурса, имат сериозни научни достойнства и важни приноси. Като цяло научната ѝ дейност напълно съответства на научните показатели, определени според закона за академичния растеж в националните изисквания, изискванията на БАН и на Института за български език за заемането на длъжност доцент. Затова убедено предлагам на почитаемото научното жури да присъди академична длъжност „доцент“ на Йоанна Христова Кирилова.

25.08.2019 г.
София

Изготвил:
(проф. д-р Лучия Антонова-Василева)